

Ауезова Эльмира Тугелбаевнаның
6D110200 – «Қоғамдық денсаулық сақтау» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
«БМСК ұйымдарының қарау кабинеттерінде онкопатологияның
визуалды -қолжетімді нысандарын ерте анықтауды жетілдіру»
тақырыбында дайындалған диссертациялық жұмысының

АННОТАЦИЯСЫ

Мәселенің өзектілігі

Қатерлі ісік ауруының жоғары деңгейі, кеш диагноз қою, жоғары өлім, үлкен экономикалық шығындар қатерлі ісіктердің алғашқы алдын алу мен уақтылы анықтаудың ерекше маңыздылығын анықтайды. Әлемдік статистикаға сәйкес, онкологиялық аурулардың саны тұрақты өсуде. Жыл сайын әлемде 2020 жылға қарай ДДСҰ болжамы бойынша жыл сайын 6 млн. жуық жаңа жағдай тіркеледі, бұл көрсеткіш 20 млн-ға дейін өседі (J. Ferlay et al., 2013).

Онкологиялық аурулар көптеген мемлекеттердің ерекше назар аударатын аймағына кіретін әлеуметтік маңызды ауруларға жатады. Әлемде онкологияны ерте анықтаудың 4 негізгі ұйымдастырушылық технологиясы іске асырылуда: халықты профилактикалық тексеру, скринингтік бағдарламалар, оппортунистік скрининг және "ашық есік күні" түрі бойынша бір реттік акциялар. Көптеген елдерде онкопатология скринингінің канцер-регистрлері мен бағдарламалары енгізілуде, олар тексеру кезеңдерінің санымен және диагностикалық әдістердің көлемімен ерекшеленеді (A. Jemal et al., 2011; M. Saraiya et al., 2007; M. Ш. Абдуллаев және т. б., 2017).

2008 жылдан бастап Қазақстанда сүт безі, өңеш және асқазан, бауыр, жатыр және қуықасты безі обыры бойынша скринингтік бағдарламалар іске асырылуда. ҚР Денсаулық сақтау саласын дамытудың "Денсаулық" мемлекеттік бағдарламасының міндеттерінің бірі онкологиялық көмектің сапасы мен қолжетімділігін арттыру болып табылады. Скрининг, диспансерлік бақылау, медициналық көмектің қолжетімділігі, емдеу мен оңалтудың сапасы мен уақтылығы бағыттары бойынша одан әрі дамыту болжанып отыр.

Отандық ғылыми-зерттеу жұмыстары ҚІ бар науқастарды диагностикалаудың, емдеудің және оңалтудың жаңа әдістері мен технологияларын іздеуге бағытталған. Тиімді онкосқызметті ұйымдастыру мәселелері отандық ғылыми жұмыстарда әртүрлі ұстанымдардан қаралды: (қ. Ш. Нұрғазиев және т. б., 2007; Э. Тарғын, 2008; Д. Р. Қайдарова, 2014; Е. И. Ишкинин, 2018; Н. Ю. Насретдинова, 2018; Д. Г. Әділбай, 2018).

Көптеген мамандар ТМД елдеріндегі әлеуметтік-экономикалық және саяси қайта құрулардың нәтижесінде кеңестік алдын алу жүйесі жақсы жаққа өзгермегенін атап өтті, бұл кәсіби тексерулер кезінде ҚІ-нің анықталу деңгейінің төмендеуінен (10%), немқұрайлылықтың өсуінен (20%) көрінді. Бірқатар ғылыми зерттеулерде ҚІ скринингінің төмен тиімділігі атап өтілді.

Тиісінше, кәсіби тексерулер мен скринингтің тиімділігін арттыру жолдарын іздеу (кадрлар, ресурстық қамтамасыз ету, халықтың медициналық белсенділігі), сондай-ақ ҚІ ерте анықтау үшін диагностиканың неғұрлым ақпараттық және сенімді әдістерін іздеу жалғасуда (м. и. Давыдов және т.б., 2009; А. Е. Океанов және т. б., 2014).

ТМД елдерінде профилактикалық және скринингтік тексерулер МСАК желісінің қарау кабинеттерінде жүргізіледі. СК мамандарының жұмысы кез-келген патологияны (инфекциялық емес және т.б.) ерте анықтауға бағытталған, бірақ қазіргі уақытта ҚҚ визуалды локализацияны анықтау бойынша СК функционалын кеңейту бойынша күш салынауда (Л. А. Бальзамова және т.б., 2004). Алайда, БМСК желісіндегі мамандандырылған қарау кабинеттері онкопатологияны ерте анықтау жүйесіне жаңа ұйымдастырушылық енгізу болып табылатындықтан, олардың тиімділігі әлі зерттелген жоқ, басқа да ұйымдастыру проблемалары шешілген жоқ.

Жоғарыда аталған мәселелер осы зерттеудің өзектілігін анықтайды.

Зерттеудің мақсаты- Ісіктердің көзге көрінетін қолжетімді нысандарын ерте анықтау жағдайын зерделеу және БМСК ұйымдарының қарау кабинеттерінің қызметін ұйымдастыруды жетілдіруге бағытталған ұсынымдар әзірлеу.

Зерттеу міндеттері:

1. БМСК деңгейінде қатерсіз және қатерлі ісіктерді ерте анықтаудың әлемдік үрдістері мен технологияларын зерделеу және анықтау.

2. Скринингтік тексеріп-қарау нәтижелері бойынша көзбен шолып-қолжетімді оқшаулаудың онкологиялық ауруларды анықтау көрсеткіштерін зерделеу.

3. Қазақстандағы БМСК қарау кабинеттерінің қызметіне талдау және бағалау жүргізу.

4. Қазақстанда іске асырылып жатқан онкопатологияға скринингтік қарап-тексерулердің, оның ішінде қатерлі ісіктердің көзбен шолып-қолжетімді нысандарының медициналық нәтижелілігін бағалау.

5. Қатерлі ісіктерді ерте анықтау бойынша БМСК ұйымдарының тексеру кабинеттері қызметінің тиімділігін арттыруға бағытталған ұсынымдар әзірлеу.

Ғылыми жаңалығы:

1. Тексеру кабинеттері деңгейінде қатерлі ісіктерді ерте анықтаудың (скринингтік және профилактикалық тексерулер, оппортунистік скрининг) Қазақстанда іске асырылатын ұйымдастыру іс-шараларына және олардың қатерлі ісіктердің көзбен шолып қолжетімді нысандарын ерте анықтауға қосқан үлестеріне салыстырмалы баға алғаш рет берілді.

2. Қарау кабинеттерінің қызметін нормативтік реттеуге оның медициналық нәтижелілігіне әсер ететін ішкі талдау жүргізілді және тексеру көлеміне жаңа тәсіл ұсынылды.

3. Алғаш рет онкологиялық аурулардың көзге көрінетін нысандарын ерте анықтау және олардың мониторингі бойынша әйелдер мен ерлердің

қарау кабинеттері жұмысының тиімділігін сипаттайтын технология қолданылды.

Тәжірибелік маңыздылығы.

Алғаш рет БМСК деңгейінде ҚІ ерте анықтаудың әртүрлі ұйымдастырушылық технологияларының (скринингтік және профилактикалық тексеру, оппортунистік скрининг) медициналық нәтижелілігіне салыстырмалы талдау жүргізілді және қарау кабинеттерінің жұмысын ұйымдастыруды жетілдіруге әдістемелік тәсілдер әзірленді.

Осы зерттеудің практикалық маңыздылығы ҚІ-ны ерте анықтау үшін кеңейтілген функционалы (міндеттері, зерттеу көлемі) бар қарау кабинетінің ұйымдық моделін және осы қызметтің мониторингі жүйесін әзірлеуден тұрады.

Қорғауға ұсынылатын ережелер

1. ҚІ мен алдын алу жұмыстарын ерте анықтау бойынша мақсатты жұмыстың нәтижесінде қатерлі ісіктерден сырқаттанушылық пен өлім-жітім көрсеткіштерін жедел жақсартуға қол жеткізілді.

2. Халықты медициналық қарап-тексеру (міндетті, профилактикалық және скринингтік) БМСК деңгейінде ҚД-ны ерте анықтаудың негізі болып табылады және ҚД скринингінің және профилактикалық қарап-тексеру бағдарламаларының тиімділігін арттырудың тұрақты үрдісімен, ҚД көрсеткіштерін жақсартумен сипатталады.

3. Қарап-тексеру кабинеттері қызметінің стандарттарына толықтырулар, медициналық қарап-тексерудің барлық түрлерінің ұйымдастырушылық технологияларын интеграциялау және жетілдіру, персоналды оқыту және мониторингтеу жүйесін енгізу БМСК деңгейінде ҚД-ны ерте анықтау процесін жетілдіру резервтері болып табылады.

Қорытындылар:

Қорытындылар:

1. ҚР-да профилактикалық тексерулердің және онкоскринингтің барлық түрлері үшін облыстарда тұрақты үрдістердің болмауы жүргізілетін тексерулер нәтижелілігінің төмендігін айғақтайтын кезде халықты қамту көрсеткішінің өсу үрдісі тән. 2015-2019 жылдарға арналған скрининг кезінде РШМ, РМЖ және РП анықтау көрсеткіштерінің кейбір тұрақтануы анықталды.

2. УДТЫ ерте анықтаудың негізгі мәселелері:

1. БМСК жүйесінің қарау кабинеттерімен төмен қамтамасыз етілуі;
2. тексеру кабинеттерінің Кадрлық жеткіліксіздігі;
3. нормативтік құжаттар және медициналық
4. тексеру кабинеттерінің жұмыс құжаттамасы.

3. ұйым жүйесіндегі тексеру кабинеттерінің функционалын кеңейту.

Экспериментте (2015-2017 жж.) КҚ анықтауды жақсартуға мүмкіндік берді: жалпы республика бойынша ерлердің қарау кабинеттерінде кәсіби тексерулермен қамтылған адамдардың жалпы саны 2016 жылы 198,2% - ға, ал 2017 жылы 2015 жылмен салыстырғанда 286,2% - ға ұлғайды, ал

республикада тексерілген әйелдердің жалпы саны 2016 жылы 107,5% - ға, ал 2017 жылы 136,7% - ға ұлғайды%

4. мониторингтік кестелерді эксперименттік пайдалану зерттеу жұмысы визуалды қол жетімді локализацияның патологиясын, соның ішінде ҚІ-ны анықтаудың жоғарылағанын көрсетті. 2016 жылы және 2017 жылы, сондай-ақ 2016 жылы ЕҚК-да 2015 жылмен салыстырғанда қатерлі ісік ауруының өсуі анықталды, бұл әйелдер мен ерлердегі ҚК жұмысының тиімділігін көрсетеді.

5. көрсетілген кезеңде тұтастай республика бойынша және аумақ деңгейінде қарау кабинеттерінде анықталған зД жағдайларының үлесі жағдайлардың жалпы санында ұдайы ұлғайып отырды. Осылайша, республика бойынша анықталған жағдайлардың жалпы саны 2,5 еседен астамға, жалпы көрсеткіштегі үлес (2,62% - дан 7,27% - ға дейін) 2,9 есеге артты. 5.І-ІІ сатыдағы анықталған науқастардың үлесін 44,2%-дан (2005-2009жж) 59,5% – ға (2015-2019жж) дейін арттыру, IV сатыдағы науқастардың үлесін 16,2% - дан (2005-2009жж) 5,8% - ға (2015-2019жж) дейін азайту жағына қарай ПД құрылымында оң үрдіс байқалды.

6. ҚІ ерте анықтау процесін жетілдіру резервтерімені қарап-тексеру кабинеттері қызметінің стандарттарына толықтырулар, сондай-ақ онкүндікке арналған медициналық қарап-тексерудің барлық түрлерін интеграциялау, персоналды оқыту және мониторингтеу жүйесін енгізу БМСК деңгейі болып табылады.

Практикалық ұсыныстар:

1. Қарау кабинеттерінде ҚІ ерте анықтауды жақсарту үшін БМСК ұйымы штат кестесін, жұмыс жүктемесінің нормативтерін, медициналық құжаттаманы, тексеру стандарттарын, ресурстық қамтамасыз етуді, бағалау мен мониторингті, еңбекті қаржыландыруды және ынталандыруды қамтитын СК қызметінің стандарттарын әзірлеу/жетілдіру қажет.

2. СК мониторинг жүйесінде тұрақты пайдалану қарау кабинеттері қызметінің тиімділігін арттыруға бағытталған уақытылы басқару шешімдерін қабылдауды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін әзірленген индикаторлар.

3. Медицина қызметкерлерінің біліктілігін арттыру үшін кабинеттер заңмен белгіленген мерзімде онконастатия мәселелері бойынша біліктілікті арттырудан мезгіл-мезгіл өтуі және тәжірибе алмасу үшін семинар-кеңестер ұйымдастыруы қажет.

4. Жұмысты жақсарту және басқару шараларын қабылдау мақсатында жалпы онкологиялық қызметті одан әрі дамыту ұсынылған чек-парақтар мен мониторингтік кестелер бойынша онкологиялық қызметтің қызметіне мониторинг және бағалау жүргізу қажет.

Диссертация апробациясы

Диссертацияның негізгі нәтижелері, ережелері, қорытындылары мен тұжырымдары келесі конференцияларда баяндалды және ұсынылды:

"Қазіргі ғылымдағы инновациялық тәсілдер" XLII халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы, наурыз 2019, Мәскеу, Ресей;

L International correspondence scientific and practical conference «European Research: Innovation In Science, Education And Technology» March, 2019, London, United Kingdom;

XXIX "World Science: Problems And Innovations" халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы, ақпан 2018, Пенза қ., Ресей;

LV халықаралық ғылыми-практикалық конференция "XXI ғасырдағы ғылымның дамуы", желтоқсан 2019, Харьков, Украина.

Диссертация тақырыбы бойынша жарияланымдар

Диссертациялық жұмыстың материалдары 8 ғылыми жұмыста жарияланды, оның ішінде 3 мақала ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған журналдарда, 4 жарияланым халықаралық конференциялар жинақтарында, 1 жарияланым Scopus және Web of Science компаниясының деректер базасына кіретін журналда.

"Ерлер мен әйелдердің қарау кабинеттерінің жұмысын ұйымдастыру" тақырыбын бойынша 2019 жылы 15 қарашада № 6471 және "ҚР онкологиялық қызметінің мониторингілеу және бағалау" тақырыбын бойынша 2019 жылы 18 қарашада № 6495 нысанға құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы авторлық куәліктер алынды.